

СПОРТ МАКТАБЛАРИДАГИ КУРАШ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ ПЕДАГОГИК АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Гулёр Комилжон қизи Атажанова

Урганч давлат университети

gulyar.atajanova2001@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақола болалар-ўсмирлар спорт мактабларидаги кураш машғулотларини ташкил этишнинг шакл, усул ва воситалари ишлаб чиқиш ва амалиётда асослашга бағишланган.

Калит сўзлар: БЎСМ, машғулот услублари, усул, восита, техника, хужум, мусобақа

ABSTRACT

This article is devoted to the development and practical substantiation of the forms, methods and means of organizing wrestling lessons in children and youth sports schools.

Keywords: SSCYT, teaching methods, method, tool, technique, attack, competition.

КИРИШ

Дунёда аҳоли саломатлигини мустаҳкамлашда спорт турларининг оммабоплигини ошириш, болалар ва ўсмирларни спортга қизиқтиришнинг педагогик шарт - шароитлари ва дидактик параметрларини аниқлаштириш, спорт муассасаларида ёш спортчиларнинг жисмоний сифатларини ривожлантиришнинг педагогик, психологик ёндашувларини такомиллаштириш алоҳида аҳамият касб этмоқда. Айниқса, пандемия шароитида ўқувчиларда фаол ҳаракат режимига риоя этиш кўникмаларини ривожлантиришнинг педагогик имкониятларини кенгайтириш, шуғулланувчининг ёш, физиологик ва психологик тараққиёти мезонларига асосланган индивидуал жисмоний ривожлантириш дастурларини халқаро ва миллий мусобақалар талаблари асосида ишлаб чиқиш долзарблик касб этади.

Республикамизда сўнгги йилларда болалар спортини ривожлантириш, узлуксиз таълимнинг ҳар бир бўғинида таълим олувчиларнинг жисмоний саломатлигини мустаҳкамлаш ва

кўллаб-қувватлашнинг анъанавий, инновацион шакллари жорий этишга катта эътибор қаратилмоқда. Бундан ташқари болалар ва ўсмирлар спорт мактабларидаги кураш машғулотларининг ташкилий-педагогик асосларини такомиллаштириш, ўқувчиларнинг кураш машғулотларига бўлган қизиқишларини янада кучайтиришнинг инновацион ёндашувларини жорий этиш муҳим аҳамият касб этади.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Республикамизда Ж.М. Нуршин, Р.С. Саламов, Ф.А.Керимов, Т.С. Усмонхўжаев, А.Ш. Абдуллаев, Ш.Х. Ханкелдиевларнинг тадқиқотларида жисмоний тарбия дарсларининг таълим мазмунини бойитиш шакл ва методлари ёритилган Ф.А. Керимов, Н.М. Юсупов, Ш.А, Абдуллаев, Р.Д. Халмухамедов, В.Н. Шин, Г.Б. Абдурасулова, С.С.Тажибаев, Ж.М. Нуршин, Ш.А. Мирзақулов, А.Р.Таймуратов, Н.А.Тастанов,З.С.Артиковларнинг илмий ишларида спортнинг якка кураш турларининг тарихи, ташкилий асослари ва методикаси масалалари ўз аксини топган. А.Атоев, Ж.Нуршин,Р.Саломов, Ф.Керимов, О.Тоймуродов, Ж.Тошпўлатов, Ҳ.Бобобеков,М.Содиқов, Н.Азизов, Х.Ахмедовлар кураш спортининг ривожланиш тенденциялари, кураш анъаналари, усулларига боғлиқлигининг илмий методик асосларини ишлаб чиққанлар. Спортнинг якка кураш турлари тарихи, ташкилий асослари ва методикаси, машғулотлар жараёнида ҳаракатли ўйинлардан фойдаланиш, жисмоний сифатларини ривожлантириш масалаларини ёритиш борасида илмий ишларини олиб боришган.

БЎСМларда кураш машғулотларининг ташкил этишнинг ташкилий-педагогик асослари такомиллаштириш лозимлигини кўрсатди. Ўқувчиларнинг кураш бўйича натижаларга эришганлик даражасини қуйидаги мезонлар ёрдамида аниқлашга ҳаракат қилдик: ўқувчиларнинг жисмоний тайёргарликлари заминида уларнинг тактик, стратегик тайёргарлиги, ўзига хосликлари, етакчи имкониятлари, онглилик даражалари, баҳоловчи муносабатлари, объектив тушуниш кўламлари, барқарор мақсадлари, қизиқишлари ҳамда ҳиссий, интеллектуал қувватларининг ифодаланганлиги; кураш қоидаларини тушуна олишлари; ушлаб олиш қоидаларини билиш; рақиб билан ўзаро таъсирни амалга ошириш; ҳужум қилиш; ўзини ҳимоя қилиш ва қарши усулни амалга ошириш кўникмасига эгаликлари;мусобақа қоидаларига риоя қилишлари; белбоғли кураш техникасини билиш; ҳаракатли фаолият техникаси

илмий таҳлил қила олиш; жисмоний тайёргарлик даражаси; умумий жисмоний ҳолати; махсус жисмоний ҳолати; спортдаги мувафакиятлари.

НАТИЖАЛАР

БЎСМлардаги кураш машғулотларининг педагогик шарт-шароитларини ўрганишга йўналтирилган мазкур тадқиқотнинг тажриба-синов иши учун Хоразм вилояти Шовот туманидаги БЎСМ, Урганч шаҳари 2-сонли БЎСМ, Боғот туманидаги БЎСМларда амалга оширилиб, унда жами 13 нафар мураббийлар ва 160 нафар ўқувчилар иштирок этдилар. Тажрибалар даврида ташкилий-педагогик фаолиятини амалга ошириш учун ўқувчиларда анкета, суҳбатлар, машғулотлар ўтказиш, савол-жавоб каби методлардан фойдаланган ҳолда, БЎСМларида ўқувчиларнинг кураш бўйича ахборотли-баҳоловчи, амалий ва башоратловчи даражалари бўйича қиёсий таҳлил қиламиз. Юқоридаги фикр мулоҳазаларни тизимли таҳлил қилиш натижаларига асосланган ҳолда болалар ва ўсмирлар спорт мактабларида ўқувчиларнинг белбоғли кураш бўйича ахборотли-баҳоловчи, амалий ва башоратловчи даражалари юзасидан ўзлаштиришларини таҳлил этдик (1-жадвал).

Болалар-ўсмирлар спорт мактабларида шуғуллаувчиларининг кураши бўйича ахборотли-баҳоловчи, амалий ва башоратловчи даражаларини аниқлаш юзасидан ўзлаштириш натижалари

1-жадвал

Босқичлар	гурuhlар	n	Ўзлаштириш даражалари		
			яхши	Ўрта	кичик
ахборотли-баҳоловчи	тажриба	80	39	25	16
	назорат	80	28	27	24
Амалий	тажриба	80	55	43	12
	назорат	80	25	31	24
Башоратловчи	тажриба	80	60	13	7
	назорат	80	27	26	27

Юқоридаги натижаларга асосланган ҳолда ўқитувчиларнинг касбий компетентлигини узлуксиз ривожлантиришнинг умумлашган, амалий назарий концептуал, амалий-моделлаштирувчи ва ижодий-таҳлилий даражаси математик-статистик таҳлил қилиниб, олинган натижалардан ўқитиш самарадорлигини баҳолаш мезони бирдан катталиги ва билиш даражасини баҳолаш мезони нолдан катталигини кўриш мумкин. Бундан маълумки, тажриба синфидаги ўзлаштириш назорат синфидаги ўзлаштиришдан юқори экан. Шунини таъкидлашимиз жоизки, болалар-ўсмирлар спорт мактабларида ўқувчиларнинг

кураши бўйича ахборотли-баҳоловчи, амалий ва башоратловчи даражалари юзасидан ўзлаштиришларининг самарадорлик даражасини аниқлаш бўйича ўтказилган тажриба-синов ишлари самарадор эканлиги статистик таҳлилдан маълум бўлди.

МУҲОКАМА

Ўрганилган илмий-педагогик манбалар шундан далолат берадики, болалар-ўсмирлар спорт мактабларидаги кураш машғулотларининг ташкилий-педагогик асосларини такомиллаштириш бугунги кунда таълим жараёнининг устувор мақсадларидан бирига айланмоқда. Бу жараёнда ўқув-машғулотларнинг техника ва тактикасини ўрганиш ва такомиллаштириш муаммосига етарлича эътибор қаратилмаганлиги кузатилди. Такидлаш жоизки Болалар-ўсмирлар спорт мактабларидаги кураш машғулотларининг ташкилий-педагогик асосларини такомиллаштириш ўзининг қуйидаги таркибий тузилишига эга: ушлаб олиш қоидаларини билиш, рақиб билан ўзаро таъсирни амалга ошириш, ҳужум қилиш, ўзини ҳимоя қилиш ва қарши усулни амалга ошириш кўникмасига эгаликлари, мусобақа қоидаларига риоя қилишлари, кураш техникасини билиш, ҳаракатли фаолият техникасини илмий таҳлил қила олиш, жисмоний тайёргарлик даражаси, умумий шуғулланганлик даражаси, махсус шуғулланганлик даражаси, спортдаги мувафақиятлари кабилар. Ушбу қисмлар орасидаги ўзаро алоқадорлик, болалар-ўсмирлар спорт мактаблари тарбияланувчиларининг спортдаги барқарор ютуқларга эришишларини таъминлайди. Бунинг натижасида спортчилар амалий тажриба ва назарий билимларга таянган ҳолда интеллектуал ҳамда жисмоний фаолият кўникмаларини эгаллайдилар.

Педагогик таълим жараёнида кураш машғулотларида ўқувчиларнинг тайёргарлик даражаларини аниқловчи мезонлар сифатида машғулотлар жараёнида тақдим этилган кураш қоидалари, тушунчалар ва ахборотларни фаол ўзлаштирганликлари, жисмоний ва тактик тайёргарлиги, ўзининг кураш услубига эгалиги; кураш усуллариини ўрганишга нисбатан барқарор қизиқишнинг вужудга келганлиги кабиларни кўрсатиш мумкин.

ХУЛОСА

Ўтказилган тажрибалар натижасида болалар-ўсмирлар спорт мактабларидаги кураш машғулотларининг ҳар бир

муайян босқичи ўзининг аниқ белгиланган мақсадларига эга бўлиб, улар таълим олувчиларнинг тактик тайёргарликларининг мунтазам бир босқичдан иккинчисига ўтиб, узлуксиз ривожланишини таъминлайди ва такомиллаштирилади. Шу билан бирга, ёш авлодни, болалар-ўсмирлар спорт мактабларидаги кураш машғулотларининг ташкилий-педагогик асосларини такомиллаштиришда бир қатор умумий характердаги дидактик шароитларнинг амал қилиши кузатилади. Хусусан, спортчиларда болалар-ўсмирлар спорт мактабларидаги жисмоний фаолияти, уларда махсус тайёргарликни шакллантиришнинг муҳим воситаси сифатида кураш қоидалари, рақиб билан ўзаро таъсирни амалга ошириш, ҳужум қилиш, ўзини ҳимоя қилиш ва қарши усулни амалга ошириш кўникмасига эгаликлари, ўз ҳаракатларини онгли ва чуқур ўйлаган ҳолда амалга ошириш имконини беради.

REFERENCES

1. Нуршин Ж.М., Саламов Р.С., Керимов Ф.А. Ўзбекча миллий спорт кураши // Дарслик. Т.: 1993. – Б.14-17.;
2. Усмонходжаев Т.С. Миллий ҳаракатли ўйинлар. Тошкент. «Ўқитувчи» 2000. – Б. 53-54. Абдуллаев. А. Ш., Ханкелдиев Ш.Х Жисмоний тарбия назарияси ва усулияти. – Т.: ЎзДЖТСУ. – 2019. –232 б.
3. Керимов Ф.А., Юсупов Н.М. Подвижные игры для кураша. - Т.: Абу Али ибн Сино, 2003. – 72 с.
4. Абдуллаев Ш.А, Ёш курашчиларни тайёрлашнинг илмий-услубий асослари / Ўқув-услубий қўлланма. Т.,2012. – Б. 32-35
5. Халмухамедов Р.Д., Шин В.Н., Абдурасулова Г.Б., Тажибаев С.С. Ёш яккакурашчиларни кўп йиллик тайёргарлик жараёнининг турли босқичларида саралашнинг меъёрлари/ Ўқув-услубий қўлланма - ЎзДЖТИ., 2013. – 166 б.;
6. Нуршин Ж.М., Мирзакулов Ш.А. Ёш белбоғли курашчиларнинг жисмоний тайёргарлиги// Жисмоний тарбия ва спорт машғулотлари назарияси ва услубиятининг замонавий муаммолари/ Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари. II қисм. – Тошкент. 2015. – Б. 83-84
7. Таймуратов А.Р. Курашчиларга хос куч турлари ва уларни ривожлантирувчи машқлар таснифи // журнал. “Фан-спортга”, - Т., 2016. - №2. – Б. 29-32.
8. Tastanov N.A. Kurash turlari nazariyasi va uslubiati. / Darslik. –Т.: Sano-Standart. 2017. – 480 b.
9. Artikov Z.S. Sport-pedagogik mahoratini oshirish (Belbog'li kurash). / O'quv qo'llanma. - Т.: O'zkitobsavdo, 2018. – 148 b.